

Els gegants d'Olot

JOSEP MURLÀ I GIRALT

Els gegants d'Olot, els actuals, amb testes fetes pels escultors Miquel Blay i Celestí Devesa, compleixen el seu primer segle d'existència. La dada té, indubtablement, la seva importància, i traspasa el simple interès local. Aquesta deu ser una de les poques vegades, si no és la primera, que unes figures folklòriques d'aquest tipus arriben a centenàries, la qual cosa vol dir, a més, que durant el temps que s'han mantingut en actiu, almenys tres generacions les han vistes passar pels carrers i ballar a la plaça Major olotina en les diades festives més assenyalades del calendari local.

1521: la primera notícia

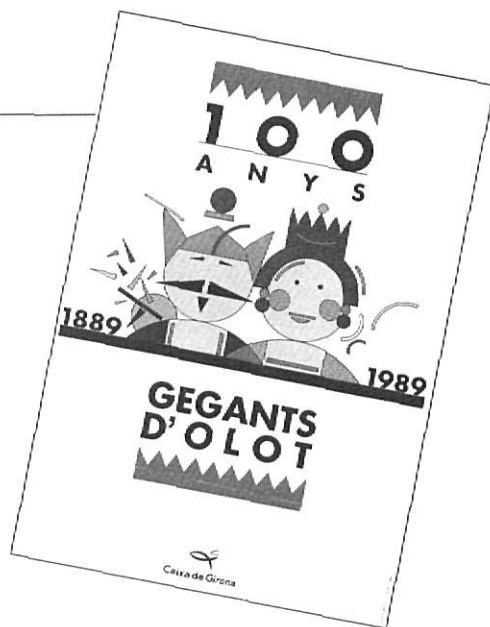
La història dels gegants olotins ve de lluny. La referència documental més vella i coneguda és de l'any 1521, i parla del pagament de quatre sous, en nom i per decisió dels cònsols, «per balar lo yayant al Corpus de dit any».

Uns anys més tard, el 1559, consta que els cònsols van determinar «que sian donats dells bens de la universitat cotra sous i mix al qui bala lo dia de Corpus lo gegant e aixi be que sian donats dotze sous als que logaren lo juglar lo dit die de Corpus...». Aquest gegant ja havia perdut, tanmateix, el sentit de l'origen estrictament religiós de l'entremès, i en els documents sempre consta, com es pot veure, que se'l fa ballar, si bé cal suposar que la dansa quedaria limitada a donar contínues voltes i a saltironar davant la processó del Corpus, festivitat que s'ha envoltat durant segles d'un sen-

FOTOGRAFIES: MEL

fan cent anys

tit i esplendor popular, el qual s'ha mantingut plenament viu fins gairebé els nostres dies.

L'any 1571 s'estrenà nou gegant, el qual costà cinc lliures i dinou sous; en la seva realització intervingué Jaume Bassols, prevere, però sembla que no durà sencer o en bon estat massa temps, tota vegada que ja en 1597 consta que el clavari del Comú olotí hagué de satisfer cinc lliures «*gastadas per lo adob del gegant ses adobat i renovat para fer la festivitat del Corpus*».

Acabat el segle, l'any 1601 es portaren a terme a Olot diverses celebracions religioses que evidenciaren el bon moment en què es trobaven, els entremesos. El consell de la Universitat decidí, aquell any, pel maig, que per part dels administradors de la Confraria del Santíssim es donessin ventalls de palma a tot un seguit d'autoritats locals, des dels còsols al veguer de Camprodon i el clergat, i també que «*fassin ballar lo jagant y a la mulassa*», entre altres acords que feren que la festa resultés, ben possiblement, més llúida que mai.

Pocs mesos després, talment com es féu en moltes altres ciutats i viles catalanes, tingué lloc una solemne processó per festejar la canonització de sant Ramon de Penyafort. Aquesta processó es portà a terme el 4 d'agost, o sigui l'endemà de la festa de Sant Esteve, patró i titular de l'església parroquial, i hi intervingueren, pel que fa a figures folklòriques, la Mulassa, el Gegant, la Brívia (definida com «*la mare del drac*»), el Lleó, uns cavalls Cotoners i l'Àliga. I més tard, a començament de novembre, encara tingué lloc una altra processó,

TRADICIONS

Passen els anys, però els gegants i els cavallets sempre són a la plaça per les Festes del Tura.

Els gegants constitueixen un dels símbols d'identificació d'Olot.

de caràcter extraordinari, amb motiu d'haver infantat l'esposa del rei Felip II, Margarida d'Àustria. A aquest acte se li donà una pompa semblant al del mes d'agost i, per tant, de segur que hi participà el gegant i altres figures folklòriques de què disposava Olot.

Fins aquí, però, sempre s'ha parlat d'una figura unitària, o sigui del gegant, degut a que no fou fins el 1609 quan es decidí construir una geganta, la primera que tingué la vila.

De fet, el costum de donar companya al gegant no datava pas de massa temps enrera, tota vegada que s'introduí en el país en la darrerria del segle XVI, i a la figura se li donà ja un sentit significatiu que res tenia a veure amb el que tingué el gegant en el seu començament.

Els cònsols olotins, doncs, considerarien que no podien pas quedar-se al marge del que, en aquest aspecte, succeïa en altres poblacions més o menys veïnes, i optaren per encarregar una geganta, i pel juliol de l'esmentat 1609 acordaren que es donés «als qui han feta fer la estatua de la Gegantessa per lo preu y cost de aquella de bens de la Universitat vint lliures moneda Bar(celones)a».

El Gegantó, el Ninoi, el Lligamosques...

A partir d'aquí hi ha tota una successió de notícies relacionades amb adobs que es van haver d'anar fent, amb el pas dels anys, als gegants olotins. L'any 1673 es pagaren de les arques comunals despeses per a l'arranjament «del gegant, gegantessa, geganto y ninoy», la qual cosa vol dir que el nombre de figures s'havia incrementat.

En el cas del Gegantó (que J. Amades troba documentat a Barcelona un centenar d'anys més tard que la referència olotina), tot sembla indicar que es tractaria d'una figura més baixa que la dels gegants, i qui sap si feta aprofitant la testa d'un gegant anterior, mentre que en el cas del Ninoi es pot entendre que es tractaria d'una mena de cap gros o «cabeçut», segons una terminologia olotina més popular, que vindria a ser un precedent avançat del famós cap de Lligamosques, nan que féu per a Olot, segurament a la darrerria del segle XVIII, el barceloní Ramon Amadeu, i que Amades va considerar com el primer del qual es té notícia a Catalunya.

Ja en el segle XVIII, consta que el pintor Jaume Basil, l'any 1734, hagué de pintar els gegants amb motiu de les festes del Corpus i octava, i uns anys després, el 1753, es pagaren catorze lliures de les arques municipals a Juan de Sagobia, llavors resident a Olot, «por el trabajo de componer los Jigantes de la p(pre)nte Villa hacer las Cabeças y pintaras, pintar los paños de las timbalas, y dorar las armas que lleva el Jigante en la banda».

Una despesa freqüent, que gravava anualment el Clavariat, era la recomposició dels gegants, o sigui deixar-los a punt, ben vestits i àdhuc pentinats, per a les seves sortides habituals. En el 1769, els gegants s'hagueren de renovar, recompondre i vestir, resolent els regidors de la Universitat que el vestuari es fes a base d'indianes, tipus d'estampat que havia fet possible l'existència a la vila d'una indústria que es trobava llavors en fase d'expansió, la qual propiciaria que es produïssin canvis importants en la vida olotina.

Ramon Amadeu va realitzar probablement en els anys de la seva estada a Olot, on es refugià durant la guerra

contra Napoleó, els nous gegants que estarien en ús fins el 1888. Els models serien un home resident al barri del Roser, anomenat Xamfaina, i la dona de can Rosau, botiguera a la plaça Major, segons indicà Mn. Pere Valls en documents manuscrits guardats a la Biblioteca d'Olot. L'esmentat any 1888, pel maig, l'Ajuntament decidí, davant el mal estat que presentaven, fer nous vestits pels gegants.

Però la cosa no arribà a portar-se a terme tal com s'havia previst inicialment, sinó que es començà la construcció d'unes noves figures de gegants. Miquel Blay i Fàbrega que era alumne de l'Escola de Dibuix dirigida per Berga i Boix, i treballava al taller d'estatuària religiosa El Arte Cristiano, fou l'autor de la testa del gegant, mentre que la de la geganta, com ja s'ha indicat anteriorment, la va fer Celestí Devesa i Pinadella, el qual treballava també en el citat taller com a escultor.

Blay havia sol·licitat, el 1887, ajuda econòmica a la Diputació de Girona per poder anar a estudiar l'ofici d'escultor a l'estranger, i la corporació provincial optà llavors per convocar una beca, la qual va aconseguir després de superar les proves que van fer-se als aspirants.

El jove sortí d'Olot l'octubre de 1888, quan ja s'havien fet alguns treballs de construcció dels nous gegants, l'estrena dels quals es produí en la vigília de Corpus de 1889. En les tasques de creació, vestuari i ornamentació de les figures hi participà molta gent d'Olot, i el cost total va ser de 2.233'50 PTA., segons la suma de les diferents partides de pagaments que es comptabilitzaren a l'Ajuntament.

Però aquesta quantitat, ben respectable, és possible que s'incrementés quelcom, com a conseqüència de despeses de poca importància canalitzades a través d'altres comptes.

Els gegants de Blay i Devesa

Aquests gegants de Blay i de Devesa consitueixen, de llavors ençà, un dels símbols d'identificació d'Olot, i se'ls ha fet participar en tots aquells actes o celebracions que han tingut, durant el darrer segle transcorregut, caràcter extraordinari. El 1902 van prendre part en el concurs de gegants, nans i monstres típics que tingué lloc a Barcelona per les festes de la Mercè, on aconseguiren la medalla d'or i el diploma d'honor, compartint guardons amb el cap de Lligamosques i altres comparses fol-

klòriques de diverses poblacions catalanes.

El 1915 els gegants estrenaren nous vestits, segons un disseny acceptat per lu Pascual, el qual s'havia fet càrrec aquell mateix any de la direcció de l'Escola Menor de Belles Arts d'Olot i que intervingué en la reforma del pentinat de la geganta. Deu anys després, el 1925, es tornaren a fer nous vestits, encomanats com l'ocasió anterior a la casa Malatesta de Barcelona, i el 1947 s'encarregà a l'olotí Lluís Carbonell i Colom el projecte, muntatge i direcció general d'un nou vestuari per als gegants, estrenat pel Corpus de 1948 i que ha estat, sense cap mena de dubte, el millor que ha tingut i lluit la parella gegantina en tota la seva centenària història. Fou tan encertat que quan el 1981

es plantejà la substitució, a causa del desgast ocasionat pel pas de més de trenta anys, tothom estigué d'acord que calia fer-ne una rèplica exacta, i es demanà al propi Lluís Carbonell que n'acceptés la direcció.

Però l'home, ja jubilat, no se'n va voler fer càrrec i fou impossible fer-ne una còpia fidel, entre altres raons perquè els tipus de roba eren diferents als de tres dècenns enrera.

Per les festes de la Mare de Déu del Tura de dos anys més tard, el 1983, els gegants d'Olot estrenaren els vestits que encara ara porten. No tenen, certament, la gràcia i la bellesa dels seus precedents, però també és cert que, basats en aquells, han fet que es mantingués la imatge de seriositat i d'aspecte senyorial que caracteritza ambdues figures.

Els Gegants s'han vist envoltats sempre del fervor popular.

Unes figures molt populars

Els gegants d'Olot, en el segle transcorregut, s'han vist envoltats del fervor popular, especialment el del món infantil, que es renova constantment. Dels gegants s'han fet un bon nombre de postals, s'han utilitzat com a marques comercials i s'han fet petites reproduccions en guix o pasta de taller, que es guarden pel seu valor ornamental, barrejats, a vegades, amb motius sentimentals o nostàlgics en moltes llars d'olotins.

Però la projecció dels gegants d'Olot va més enllà de l'àmbit local o comarcal. Moltes figures gegantines del nostre país han sortit de mans d'artistes olotins i, en alguns casos, la seva imatge recorda els caps fets per Blay i Devesa. Són d'origen olotí,

constituïts el segle XIX, els gegants de Vic i el cap de Llúpia de la mateixa ciutat, inspirat, igual que el nen Berruga de Figueres, en el Lligamosques olotí; els gegants d'Amer, fets a la darrera de la passada centúria, i els que s'estrenaren el 1957, creats per l'escultor Albert Rosa al taller El Arte Español. Els gegants de la plaça Nova de Barcelona (1906); els gegants que adquirí Banyoles el 1916 i que procedien del barri Lorenzana d'Olot; els gegants de Manlleu (1923), els de l'Hospitalet de Llobregat (els de 1928 i els de 1962), els de Figueres (1944), els de Terrassa (1950) i els de Cassà de la Selva (1959), sense oblidar la reforma que artistes olotins feren el 1926 als gegants de Sant Feliu de Pallers, i els gegants que a les Planes d'Hostoles s'estrenaren el 1925, creats

per un altre olotí il·lustre, l'escultor Josep Clarà, i que foren cremats el 1939, durant la retirada de les forces republicanes.

Si a tot això hi afegim la creació de bon nombre de ninots i de figures del Bestiari local, i de comparses de nans, destinades en alguns casos a llocs prou allunyats d'aquí, com son Villaviciosa (Astúries) o Sa Pobla (Mallorca), queda clar que Olot ha estat, durant anys, un important centre creador i constructor de figures folklòriques, vinculat òbviament amb l'existència d'una indústria també centenària i tradicional: els tallers de sants o d'estatuària religiosa.

Josep Murlà és secretari del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i comarca.

BIBLIOGRAFIA

Gegants i altres entremesos de la Garrotxa, de Josep Murlà. Olot, 1984. PEHOC.
Mostrari fantàstic, de Gabriel Alcalde i altres. Olot, 1985. Edicions Municipals.
Els comtes de la construcció i vestuari dels actuals Gegants d'Olot, de Josep Murlà. La Comarca d'Olot, núm. 476, de 1-9-1988.